

Firat_220918-2

By Firat Guzeldag

ÖZET

Bugün 27 üye ülkeyi bir çatı altında toplayan Avrupa Birliği'nde her üyenin kendine özgü ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel yapısından dolayı farklılıklar gözlenmektedir. Bu farklılıklar kimi zaman çeşitli krizlere de neden olmaktadır. Bu noktada Avrupa Birliği'nin krize doğru zamanda müdahale etmesi önem arz etmektedir. Özellikle kurulduğu günden bu yana Avrupa Birliği çeşitli krizlerle karşılaşmıştır. Tek sesli olmak adına Avrupa Birliği, kriz yönetimine yönelik çeşitli politikalar ve çözüm mekanizmaları oluşturmuştur.

Bu çalışmada, Avrupa Birliği'nin bugüne kadar karşılaşmış olduğu krizler ve günümüzde olası bir krize karşı krize müdahale sistemi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Kriz Yönetimi, Avrupa Komisyonu, Politikalar, Kriz

Kategori No: 3

Kategori Konusu: ULUSLARARASI ÖRGÜTLER AÇISINDAN YÖNETİM (5.bölüm)

ABSTRACT

Today, in the European Union, which gathers 27 member countries under one roof, differences are observed due to the economic, political, social and cultural structure of each member. These differences sometimes cause various crises. At this point, it is important for the European Union to intervene in the crisis at the right time. Especially since its establishment, the European Union has faced various crises. In order to be univocal, the European Union has created various policies and solution mechanisms for crisis management.

In this study, the crises that the European Union has faced so far and today's crisis response system against a possible crisis are examined.

Keywords: European Union, Crisis Management, European Commission, Politics, Crisis

1. GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB)'nin kuruluşu 1951 yılında Paris Antlaşması ile temelleri atılan Avrupa Kömür Çelik Topluluğuna kadar dayanmaktadır. Kömür ve çelik üretiminin bir üst otoriteye devredilmesiyle ortaya çıkan bu örgüt, zamanla entegrasyonunu derinleştirerek ve genişleterek bugünkü hâline kavuşmuştur. Başlangıçta 6 üye üyenin katılımıyla bir ekonomik entegrasyon projesi olarak başlayan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu, zaman içinde Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Toplulukları ve Avrupa Birliği isimlerini alarak 27 üyeli ve siyasi, sosyal, kültürel, hukuksal ve ekonomik yapılanmasıyla dünyada eşi benzeri olmayan bir örgüt haline dönüşmüştür. Dolayısıyla böylesine entegre olmuş bir yapının içerisinde bir üye ülkede meydana gelen bir kriz diğer üye ülkeleri hatta Avrupa Birliği kurumlarını etkileyebilmektedir. Bu krizler bazı durumlarda Avrupa Birliği için ders çıkartma, eksiklerini görme ve eyleme geçme imkanı sağlarken bazıları henüz eyleme geçirilememiştir.

Avrupa Kömür Çelik Topluluğu, aslında bir kriz ortamının sonucunda kurulmuş bir örgüttür denilebilir. II. Dünya Savaşı'nın sonunda Avrupa'da milyonlarca insan hayatını kaybetmiş, Avrupa'da ekonomik faaliyetler ve tarımsal üretim neredeyse durma noktasına gelmiş, deyim yerinde ise "taş taş üstüne kalmamış" bir kıta Avrupasından söz etmek mümkündür. O dönemde güçsüz bir Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri için büyük bir sorun teşkil etmekteydi çünkü o dönemde Sovyetler Birliği'nin Avrupa'yı işgal etme tehdidi, Amerika Birleşik Devletleri için bir kriz ortamı yaratabilirdi. Dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği karşısında güçlü bir Avrupa yaratmak amacıyla Marshall Yardımı, Truman Doktrini gibi askeri ve ekonomik yardımlar yaparak Avrupa'yı Sovyetler Birliği'nin gelecekte olası işgalinden korumak istemiştir. O dönemde Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin arasındaki rekabetçi kriz ortamı Avrupa Birliği'nin

oluşum sebeplerinden biri oluşmuştur. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin temelleri iki süper gücün meydan okuduğu bir ortamda atılmıştır.

1951 yılından günümüze kadar olan süreç içerisinde Avrupa Birliği birtakım krizlerle karşılaşmış, bunların bazılarında başarılı, bazılarında ise başarısız sonuçlar elde etmiştir. Bugün 27 üyeli olan bir Birliğin özellikle acil bir şekilde aksiyon alınması gereken kriz anlarında kısa sürede tek sesli olabilmesi çok da mümkün olmamaktadır. Nitekim 27 üyenin birbirinden farklı kültürleri, nüfusu, siyasi, ekonomik ve sosyal yapısı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu durum, Birliğin kimi zamanlarda acil bir karar almasını güçleştirir hale getirmektedir.

Geçmişten bugüne Avrupa Birliği pek çok krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu krizler; örgüte üye alımı, güvenlik, mülteciler, para, COVID-19 gibi sağlık, ekonomik, gıda, sosyal ve siyasi alanlarda gerçekleşmiştir. Sonuç itibarıyla Avrupa Birliği çeşitli alanlarda meydana gelen krizlerle ilgili çözüm yolu aramıştır. Medyada bu krizler karşısında zaman zaman “Avrupa Birliği dağılıyor mu?”, “Avrupa Birliği'nin sonu geldi mi?” gibi çeşitli ifadeler yer almaktadır ve bu haberler geçmişten günümüze kadar süregelmektedir. Bu çalışmada kriz ve kriz yönetimi kavramları, 1950'li yıllardan itibaren Avrupa Birliği'nin gerek kendinden gerek dış faktörlerden kaynaklı karşılaşmış olduğu krizler ve Avrupa Birliği'nin krizle ilgili oluşturmuş olduğu birimlerin faaliyetleri ele alınacaktır.

2. KRİZ ve KRİZ YÖNETİMİ

İçinde bulunduğumuz dönem; teknolojik gelişmelerin hayatımızda önemli bir yer kapladığı, zamanın öneminin kavrandığı ve sosyal, siyasal ve ekonomik sistemler içerisindeki unsurların birbiriyle uyum içerisinde yaşamlarına devam etmeye zorlandığı bir yüzyıldır. Her ne kadar sistem ile uyumluluk esas olsa da, sistemi oluşturan yapılar arasındaki uyumsuzluk, gerginlik ve çatışma hali adına kriz dediğimiz reform veya değişim gerektiren istikrarsız olağanüstü koşul ve ortamları oluşturmaktadır (Kazancı, 2002: 287).

Kriz terimi, “karar” anlamına gelen “krinein” ve “kritik etmek, yargılamak, karar vermek” anlamına gelen “krino” sözcüklerinin birleşmesinden türemiş olup çetin sıkıntılar ve tehlikelerin yaşandığı zor ve önemli kararların bir zaman olarak ifade edilmektedir. Kriz kavramı farklı biçimlerde tanımlanabilmektedir. Bu kapsamda kriz ilk olarak beklentiler ile gerçekleşenler arasındaki büyük uyumsuzluk olarak nitelendirilmek (Kernisky, 1997: 843); sahip olunan imajı ve itibarı olumsuz etkileme tehlikesi bulunan her türlü gelişme olarak değerlendirilmek (Coombs ve Schmidt, 2000: 168); bir ülkede, toplumda, kurum veya kuruluştaki görülen buhranlı ve bunalımlı dönem olarak belirtmek (TDK, 2019: 1513) mümkündür. Bir başka deyişle, beklenmedik ve ani bir şekilde gelişen, hazırlık yapmaya fırsat bulamadan karşı karşıya kalınan veya belirtileri olmasına rağmen fark edilemeyen, yanlış çözüm yöntemleri ile iyi değerlendirilmez ise çöküşe yol açabilecek, doğru adımlarla iyi değerlendirilirse ise fırsat anlamına gelebilecek bir durum olarak ifade edilebilir. Kriz kelimesi Çince’de ise “meydan okuma” ve “fırsat” sembollerinin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Bu yüzden Çinliler her krizin bazı fırsatları barındırdığını ifade ederler. Aşlında haksız da sayılmazlar zira, krizle başa çıkabilmek için hem meydan okumak hem de fırsatları iyi değerlendirmek zaruridir. Tüm bu tanımlamalar ışığında krizi, kurum ve kuruluşların sahip oldukları hedef ve idealleri tehdit eden, varlığını sürdürmemeye tehlikesi ile bile karşı karşıya bırakabilen, belirsizlik ve zaman baskısı nedeniyle yöneticiler arasında gerilime neden olan, gerekli önlemler alınmazsa geri döndürülemez sonuçlara yol açabilecek, zamanında önlem alınması halinde ise hasarları sınırlı olabilecek, sınırlı zamanı kapsayan plansız bir değişim süreci olarak ifade etmek mümkündür.

Diğer taraftan, kriz sözcüğü genellikle “beklenmedik olay” ile karıştırılmaktadır. Beklenmedik olay; bir kesintiye, kayba, acil duruma ya da krize yol açabilecek bir durum olarak tanımlanabilirken kriz ise beklenmedik olayların etkisinin/boyutunun derinleşmesi, çözüm süresinin uzaması neticesinde yönetici ve karar alıcılar tarafından kontrolünün zor ve karmaşık hale gelmesiyle kendisini göstermekte çözümü için genelde olağanüstü süreçlerin rütülmesi gerekmektedir (Karaağaç, 2013: 118-119). Beklenmedik olaylar hayatın doğal akışında olması gerektiği gibi yönetilememesi krize yol açtığı gibi, birden fazla beklenmedik olayın ortaya çıkardığı yeni riskler neticesinde de krizler meydana gelebilmektedir. Söz konusu krizler;

büyüklüğü ve başarılarına bakılmaksızın her kurum, kuruluş ve organizasyonu geniş çaplı, zararları büyük, yönetimi zor ve karmaşık süreçler ile karşı karşıya bırakabilmektedir. Bu nedenle de krizle başa çıkmak, olumsuz etkilerini en aza indirmek ve karşılaşılabilecek tepkilerin zararını en aza indirmek için krizi yönetimini sağlıklı bir şekilde ihdas edilmesi gerekmektedir.

Krizlerin temel özellikleri; kurum, kuruluş veya örgütlerin amaçlarını veya varoluş nedenini tehdit etmesi, önleme ve öngörme mekanizmalarını yetersiz kılması, acil karar ve müdahalelere ihtiyaç duyması, beklenmedik ve ani değişimler getirmesi, karar alıcılar arasında sorun yaratması, korku ve telaşa yol açması, yönetsel zafiyete yol açma riskini taşıması, imajı ve insan kaynaklarını tehdit etmesi olarak sıralanabilir. Krizin evrelerine bakılacak olursa ise; ilk olarak geçmişteki yaklaşım, kültürel inanç ve normlarla karakterize edilebilecek olan kavramsal olarak başlangıç noktası gelmektedir. İkinci olarak; krize yol açacak his ve olayların fark edilmeden veya önemsenmeden birikmesidir. Üçüncü olarak; krizin karar alıcıların dikkatini çektiği ve farkına vardığı belirme anıdır. Eğer bu evrede krizin ayak sesleri olarak ifade edilebilecek gelişmeler yakalanabilirse daha önceden hazırlanmış olan kriz planları devreye alınabilir, krizin etkisi hafifletilebilir. Dördüncü evrede ise, kriz tüm taraflarca anlaşılmış ve fark edilmiş; önlenemez hücum halini almıştır. Beşinci evreye gelindiğinde, krizin en önemli özellikleri, olumsuz etkileri gün yüzüne çıkmış; taraflarca kontrol altına alınmaya çalışıldığı kurtarma safhasına geçilmiştir. Son olarak ise, kriz ile karşı karşıya kalan kurum, kuruluş veya örgütlerdeki karar alıcılar tarafından yeniden yapılanma sürecini başlatılarak önceden kabul edilmiş kurallar ve düzenlemeler ile istikrar tekrar ihdas etmeye çalışılır; daha sonra yaşanacak olası krizlere karşı hazır olmaya gayret gösterilir (Özdemir, 1994: 16-20).

Krizler ya kurum içi yapısal sorunlara bağlı olarak ya da kurum dışı çevresel faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Yöneticilerdeki liyakat sorunu, karar alma süreçlerindeki aksaklıklar, bilgi toplama ve değerlendirmede yetersizlik, kurumsal teşkilat yapısı, güdülen politikalar, iş ortamındaki huzursuzluk krize yol açan kurum içi etkenler olarak değerlendirilebilirken; dünyadaki hızlı ve öngörülemez teknolojik hızlı gelişmeler, politik radikal değişimler, küreselleşme, savaşlar, doğal afetler, terör saldırıları, salgın hastalıklar veya karar alıcılara yönelik tehditler krize yol açan dış faktörler olarak kabul edilebilir (Aydede, 2001: 157-158). Bu kapsamda, bir krizin ortaya çıkması için örneğin ölüm veya ciddi yaralanmalara yol açacak önemli bir olayın vuku bulması; faaliyetleri sektöre uğrattak bir fiziksel veya elektronik eylemin gerçekleşmesi, medyanın ilgisini çekecek bir olayın ortaya çıkması gerekmektedir. Her ne kadar ekonomik mahiyette değerlendirilse de, 10. daha ağır bassı da kriz olarak nitelendirilebilecek ve kayıtlara geçmiş ilk yaşanmış olay ise 1711 yılında Latin Amerika'ya ürün satmak için İngiltere'de kurulan Güney Deniz Kumpanyası işletmesinin yaşadığı idareciler, tedarikçiler ve hissedarlar arasında yaşanan sorunlar ve sonrasında ülke ekonomisine ciddi zarar vererek iflas etmesi gösterilebilir (Tekin ve Zerenler, 2005).

Krizin gerçekleşme aşamaları ise; krize girmeden önce belirtilerin yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladığı, krizin çıkacağına dair ipuçlarının görülmeye başladığı başlangıç, kuluçka evresi olarak da adlandırılan kriz öncesi dönem; içeride ve dışarıda meydana gelen tehdit sinyallerinin alındığı veya sahip olunan olumlu sonuçlar nedeniyle olumsuzlukların fark edilemeyen veya tespit ve analiz açısından yetersiz kalınması nedeniyle duyarsız olunan krizin belirtilerini görememe, körlük dönemi; kurum ve kuruluşun kabiliyet ve becerilerinde gerileme olmasına rağmen bekleme politikasının daha cazip görünmesi, yapılacak olası politika değişikliklerinde dengelerin bozulma ihtimali, elde edilen başarıların mevcut politikaların uygulanması neticesinde kazanılması nedeniyle rutin uygulamalarından uzaklaşmama halinin devamı olarak ifade edilebilecek harekete geçememe yani atalet dönemi; sorunların analizindeki eksiklikler ve muğlaklıklar ile karar alıcılar arasında ortak akıl uzlaşısı sağlanamaması sebebiyle yanlış kararların alındığı dönem; belirsizlik ve gelirim arttığı, sorunun etkilerinin göz ardı edilemeyecek şekilde hissedildiği kriz dönemi; değişim, kurtarma, yeniden yapılanma, uyum sağlamayı içeren ve krizin sona erdiği yeni dönem olarak kategorilendirilebilir (Özdemir ve Uçar, 2020: 141-144).

Kriz gerçekleşme aşamalarında alınan tüm önlemler ve uygulanan tüm yöntemler her ne kadar “yerinde ve kusursuz” olsa da kayıpsız atlatmak zor hatta genellikle imkansız olup telafi ve rehabilitasyon süreci kısa sürmemektedir. Bir başka deyişle, ne kadar iyi yönetilmiş kriz olsa da olumsuz sonuçlar kaçınılmaz olarak bırakmaktadır. Bu kapsamda, kurum içinde sorunlar, korku ve panik artar, bilgi ve iletişim sıkıntıları baş gösterir, daha demokratik olan karar alma süreçleri bozularak merkezileşme yaşanır, tavizler verilmeye

başlanır, uyum yeteneği azalır, sosyal sorumluluk faaliyetleri sekteye uğrar ve imajda ciddi zararlara uğrar. Her ne kadar krizlerin olumsuzlukları daha çok dikkat çekse de, Çince'deki anlamını oluşturan fırsat sembolü gibi olarak da göz önünde bulundurmamız. Örneğin politika ve görev değişiklikleri, zayıf yönlerin bulunarak güçlendirilmesi, geleneksel yöntemler yerine daha modern stratejilerin benimsenmesi daha sonra yaşanabilecek olası krizlerde daha hazırlıklı olunmasına yardımcı olacaktır (Çelik ve Özdevicioğlu, 2002).

Kriz yönetim stratejileri; krizlerin idamesinde önemli role sahip olup Reaktif (Tepkisel), Proaktif (Önlemsel) ve İnteraktif (Etkileşimci) yaklaşımlar şekilde kabul edilmektedir. Reaktif (Tepkisel) kriz yönetiminde; kriz belirtileri görmezden gelinir, krizin vuku bulması beklenir ve yaşanan duruma göre tepki gösterilir. Bir başka ifadeyle kriz devam ederken tepki gösterilir, kriz ortamının etkilerini azaltmak ve krizden biran önce çıkabilmek amaçlanır. İkinci olarak, Proaktif (Önlemsel) kriz yönetimi yaklaşımında krizin ortaya çıkmasını beklemekten iç ve dış çevrede yaşanan gelişmeler izlenir, ihtiyaç duyulan çalışmalar yapılır ve olası krizin vereceği zarar en aza indirgenme hedeflenir. Son olarak, İnteraktif (Etkileşimci) kriz yönetimi yaklaşımı ise kriz öncesi, kriz anını ve kriz sonrasında içeren kriz sürecini bütüncül bir yaklaşım ile ele alır ve elde edilen bilgi ve birikim ile sürekli öğrenme ve denetim faaliyetlerini içermektedir. Böylece krize girmeden önce kazanılan tüm edinimler ve alınan tüm önlemler; hem kurumu korumakta hem de krizlerde kurumun nasıl bir yol izlemesi konusunda yardımcı olmaktadır (Özden, 2009).

Kurum ve kuruluşların varlığını tehlikeye sokmayan ve mevcut durumu olumsuzla döndürmeyen her çatışmaya ve soruna kriz niteliğindedir bulunmak doğru olmayacaktır. Krizi rutin durumdan ayıran en önemli özellik, hızlı hareket etme ve ivedi cevap verme gerekliliğidir. Krizlere karşı en önemli önlem ise; kurum ve kuruluşların kriz öncesinde krize karşı hazır ve dayanıklı hale gelmesidir. Ancak alınan her türlü önleme rağmen kriz kaçınılmaz olursa etkili kriz yönetimi ile kriz fırsata çevrilmeli ya da en az hasarla atlatılmaya çalışılması gereklidir. Bir başka deyişle, krizlerde asıl önemli olan krizin nasıl yönetildiğidir. İyi bir yönetim ile idame edilen krizler, daha az hasarla atlatılması ihtimal dâhilindedir. Krizin etkisinin artması veya azalmasında etkin bir kriz yönetim anlayışı ile doğru orantılıdır.

Kriz yönetimi; olası sorunların tespiti veya önlenmesine yönelik girişimler olmamakla birlikte olumsuz etkisini, yıkıcı sonuçlarını sınırlandırmaya yönelik adımların atıldığı bir süreç; kurum veya kuruluşun imaj veya itibarının zedelenmemesi için bilinçli ve programlı yürütülen çalışma; sorunu fırsata, güvensiz ortamı saygınlık ve hürmet dolu bir ortama dönüştürme mücadelesi; gerilemekte olanın yenilikçi olarak yeniden doğuşuna yardımcı adımlar olarak tanımlanabilir (Mackenzi, 1995: 73-75).

Kriz yönetimi, klasik sorun çözümlemeden farklı birtakım özellikler barındırmaktadır. Bu kapsamda, krizleri yönetecek idarecinin algılama kapasitesi kriz yönetiminde büyük önem arz etmektedir. Zira krizleri önlemede ve krizleri yönetmekteki başarı, idarecilerin krizleri nasıl algıladıklarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Ayrıca kriz yönetimi sabırlı bir şekilde devamlılığı ve plan yapmayı öncelermeli; yani farklı durumlarına yönelik hazırlanan planları sürekli gözden geçirmeli, hazır halde beklemeli, her krizin kendine özgü işaretlerini fark ederek özgün çözüm yolları üretebilmeli, karmaşık bir süreci içerdiğinden hemen çözüme ulaşma telaşına kapılmamalıdır (Haşim, 2000: 65-68). Kriz yönetiminde değerli olan krizden kaçınmayı başarabilmek veya krizi en az hasarla çözmek değil, krizi ortaya çıkmadan önleyebilmek veya krizi fırsata çevirerek başarıya dönüştürmektir. İçeriden veya dışarıdan kaynaklı nedenlerle ortaya çıkan krizi; zamanında, ihtiyaç duyulan gerekli ve akılcı önlemleri alarak ve bunları başarıyla uygulayarak yönetmeye gereksinim duyulmaktadır.

Diğer taraftan, krizlerin yönetiminde bazı ilkeler de göz önünde bulundurulmaktadır. Söz konusu ilkeler kapsamında birinci ve en önemli olarak, baskılara boyun eğmeyecek, güçlü, dirayetli bir kriz ekibi oluşturulmalıdır. Söz konusu kriz ekibi yetkin ve liyakatli ekip bilgi akışının merkezinde, kurum içi ve kurum dışı iletişimi koordine ederek belirlenecek stratejileri yürütecektir. İkinci olarak, en kötü ihtimalleri ve senaryoları kapsayan, farklı projeksiyonları içeren strateji hazırlanmalıdır. İlgili ekip, bu hazırlıkları tamamlayabilmek ve kriz anında hazır olabilmek için provalar yapması yerinde olacaktır. Üçüncü olarak, kriz ekibi krizin tüm taraflarını tespit edebilmeli ve onlarla görüşebilmelidir. Gerekirse kriz ekibini destekleyici, küçük ve özel gruplar da ihdas edilebilir. Son olarak, belirlenen kriz ekibi, belirlenen strateji doğrultusunda kendilerine gelen bilgi ve taraflarla yaptıkları görüşmeler ışığında detaylı bir hareket planı oluşturmalıdır (Saffir ve Tarrant, 1993: 85-89).

3. AVRUPA BİRLİĞİ VE KARŞILAŞMIŞ OLDUĞU KRİZLER

3.1.1950'li Yıllar

Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'nun büyük çaplı olmasa da kendi içinde karşılaşmış olduğu ilk kriz savunma konusunda gerçekleşmiştir. 1950 yılında kamuoyuna açıklanan Avrupa'da güvenlik ve savunma amacıyla ortak bir ordu oluşturulması amacıyla kurulması planlanan Avrupa Savunma Topluluğu Planı, 1954 yılında Fransa'nın veto etmesiyle geçersiz olmuştur (Kaya, et al., 2011: 4). Özellikle Fransa'da 1950'li yıllarda meydana gelen birtakım siyasi istikrarsızlıklar sonucu yeni gelen hükümetlerin Avrupa Savunma Topluluğu Planına sıcak bakmaması da Fransa'nın planı veto etmesinin önemli bir sebebini oluşturmaktadır (Akdemir, 2016: 55). Bu durum özellikle Fransa'nın güvenlik konusuna son derece hassas olduğunu ve bu konuyu ortak bir üst otoriteye devretmeyi tercih etmediğini göstermektedir.

3.2.1960'lı Yıllar

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun 1960'lı yıllarda yaşamış olduğu İngiltere'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğine reddi ve Boş Sandalye Krizi olarak adlandırılan krizde Fransa'nın etkisinin olduğu görülmektedir. Avrupa Serbest Ticaret Alanı (EFTA) üyesi olan İngiltere, 1961 yılında o dönemde Avrupa Birliği'nin eski adı olan Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak adlandırılan örgüte üye olmak amacıyla başvuruda bulunmuştur. O tarihte Fransa Devlet Başkanlığı görevini sürdüren Charles de Gaulle, İngiltere'nin güçlü pozisyonunu kendine rakip görerek İngiltere'nin başvurusunu tek başına veto etmiştir. İngiltere'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik için ikinci kez başvurusu üzerine Fransa, ülkenin üyelik başvurusunu 1967 tarihinde ikinci kez veto etmiştir (Kaya, et al., 2011: 6). Charles de Gaulle, veto etmesinin gerekçesi olarak "*Topluluk yapılarına uyumlu olmadıkları ve üyelikleri ile birlikte Toplulukların yönetimini değiştirecekleri*" olarak belirtmiştir (Açıkmeşe, 2016: 726) İngiltere, üçüncü başvurusu sonucunda 1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olmuştur.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nda 1960'lı yıllarda yaşanan bir diğer kriz ise "Boş Sandalye Krizi"dir. 1965 yılında Fransa kaynaklı çıkan bu krizde Avrupa Komisyonu, kendine ait bir bütçesinin olmasını talep etmiş ancak Fransa bu duruma karşı çıkmıştır ve Fransa bu olaya olan tepkisini 6 ay boyunca Bakanlar Konseyi toplantılarına katılmayarak göstermiştir (Kaya, et al., 2011: 6).

3.3.1970'li Yıllar

1970'li yılların sonunda Avrupa Toplulukları ve İngiltere arasında birtakım tartışmalar yaşanmıştır. İngiltere, Avrupa Toplulukları bütçesine en fazla katkıda bulunan ülkeler içinde olmasına karşın bütçeden elde edilen gelirin yeterli düzeyde kendisine aktarılmamasından dolayı rahatsız olmuştur (Serdel, 2020'den aktaran Hekimoğlu ve Erkan, 2022: 874). 1979 yılında İngiltere'nin, Avrupa Toplulukları bütçesine olan katkısını azaltmak isteyen Thatcher, "*paramı geri istiyorum*" ifadesi ile gündeme gelmiştir. Özellikle tarım konusunda yeterli düzeyde yardım göremediğini belirten Thatcher, yaklaşık 4 yıl süren müzakereler sonucu istediğini elde etmiştir (Euronews, 2013).

28

3.4.1980'li Yıllar

1980'li yıllarda Avrupa Toplulukları kurumlarının arasındaki çekişmelerin temel kaynağı Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in üye olma süreci ile ilgilidir. Avrupa Toplulukları içerisinde kurumlararası krize neden olabilecek olayların başlangıcı Yunanistan'ın üyeliğe kabul süreciyle başlamıştır. Yunanistan'ın üyeliğe kabul sürecidir. Yunanistan'ın başvurusuna, üye ülkelerin olumlu görüş bildirmelerine rağmen Komisyon'un üyeliğe ilgili

birtakım endişeleri bulunmaktaydı. Komisyon, Yunanistan'ın üyeliğinin hemen onaylanmasının yerine uzun bir katılım öncesi dönemin gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Yunanistan'ın ekonomik durumu ve Yunanistan'ın olası üyelik durumunda Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Türkiye arasındaki ilişkilerin ne şekilde seyredeceği Komisyon'un endişeleri arasında yer almıştır (Dinan, 2013: 214). Bütün bu nedenlerden dolayı Komisyon, 26 Ocak 1976 tarihinde olumsuz görüşünü bir rapor halinde açıklamıştır. Ancak Komisyon'un hazırlamış olduğu bu rapor Konsey'de olumlu yönde değiştirilmiştir (Karluk, 2014: 89). Bu durum, örgütün kurumları içinde bir krize neden olsa da Yunanistan 1981 yılında resmi olarak üye olmuştur.

Yunanistan'ın ardından İspanya ve Portekiz'in Topluluğa üye olmak için başvurmaları ve bu ülkelerin 1986 yılında üye olmalarına giden süreç içerisinde Toplulukta çeşitli tartışmalar baş göstermiştir. İspanya ve Portekiz'in diğer üyelere kıyasla siyasi ve ekonomik alanlarda tam bir istikrar sağlayamaması, İspanya ve Portekiz'in tarım ülkeleri olmaları nedeni ile Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikasına birtakım yükler getirerek olumsuz yönde etkileyeceği endişesi Topluluk içerisinde krize neden olmuştur (Avrupa Birliği, Karluk ve Dural (Ed)., 2012: 99). İspanya'nın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na başvurması sonucu Avrupa Komisyonu, İspanya'nın tam üyeliği hakkında olumsuz yönde bir görüş sunmasına karşın Fransa Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing'in İspanya'nın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olmasına destek vermesi İspanya'nın tam üye olmasının önünü açmıştır (Ağır, 2010: 39).

İspanya ve Portekiz'in üye olması örgüt içerisinde iki karşıt görüşün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İspanya ve Portekiz'in üyeliğine sıcak bakmayanlar; örgütün serbest ticaret alanına dönüşeceğini ve böylece örgütün amacından sapacağını vurgulamıştır. Diğer görüş ise örgütün bir "zenginler kulübü" olmadığını kanıtlanması açısından üyeliğe olumlu bir bakış açısı getirmiştir (Karluk, 2014: 92). Nihayetinde her iki ülke Komisyon'un olumsuz görüşüne rağmen 1986 yılında örgüte üye olmuştur.

3.5.1990'lı Yıllar

1990'lı yıllar Avrupa Birliği'nin gıda, siyasi ve ekonomik alanlarında pek çok meseleyle ilgilenmek zorunda olduğu bir dönem olmuştur. 1990'lı yılların başında Soğuk Savaşın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması üzerine yeni bir dünya düzenine geçilmiş ve bu durum Avrupa Birliği'nin güvenlik politikalarını etkilemiştir. Keza Avrupa Birliği, bu dönemlerde Maastricht Antlaşmasını hazırlayarak Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının oluşturulmasına yönelik çalışmalara başlamıştır. Ancak Maastricht Antlaşması, 2 Haziran 1992 tarihinde Danimarka'da gerçekleşen referandum sonrası reddedilmiş ve sonrasında Danimarka'ya yönelik bazı kolaylıkların sağlanması yönünde bir deklarasyonun, 11-12 Aralık 1992 tarihinde gerçekleşen Edinburgh Zirvesi'nde kabul edilmesi sonucunda Danimarka'da yapılan ikinci referandumda Maastricht Antlaşması kabul edilmiştir (Avrupa Birliği, Karluk ve Dural (Ed)., 2012: 164).

1990 yılında Doğu Almanya ve Batı Almanya'nın birleşmesi ile Almanya'nın bütünlüğü tekrar sağlanmıştır. 1991 yılında Hırvatistan ve Slovenya'nın Yugoslavya Federasyonundan ayrılma kararına karşı Almanya, bu ülkelerin bağımsızlıklarını tanıyacağını belirtmiş ve bu kararı Avrupa Birliği'ne danışmadan almıştır (Pond, 1999'dan aktaran Tuğtan, 2011: 263). Bu durum, diğer üye ülkeler arasında tartışmalara yol açmıştır.

1990'lı yıllarda meydana gelen bir diğer kriz ise 1992-1995 yılları arasındaki Bosna Savaşı'nda Avrupa Birliği'nin savaşı sonlandırmada etkin bir rol oynamaması ve pasif bit tutum sergilemesi sonucunda Birlik gerekli müdahalede bulunmadığı için bu bölgeye NATO müdahale etmiştir. NATO'nun desteğine duyulan ihtiyaç NATO'nun Avrupa Birliği'nin güvenliği konusunda vazgeçilmez olduğunu kanıtlamıştır (Tuğtan, 2011: 263). Bu durum Avrupa kıtasının içinde meydana gelen bir olaya karşı Avrupa Birliği'nin başarısız tutumunu ortaya koymuştur.

1992-1993 yıllarında meydana gelen Avrupa Döviz Kuru Mekanizmasının kısmi şekilde çökmesiyle birlikte Avrupa Birliği ülkeleri arasında gerilim meydana gelmiştir. Bu krizin, üye ülkeler üzerindeki etkileri birbirinden farklı düzeyde olmuştur (Bayar, 2014: 224).

1990'lı yıllarda Avrupa'da bu sefer diğer krizlerden farklı olarak gıda alanında bir kriz yaşanmıştır. İlk kez İngiltere'de görülen deli dana (BSE-Bovine Spongiform Encephalopathy) hastalığı salgın bir hastalık haline dönüşerek 2000'li yılların başında da varlığını sürdürmüştür (CNN TÜRK, 2006).

1999 yılında meydana gelen Santer Komisyonu krizinde ise Avrupa Komisyonu başkanlık görevini sürdüren Jacques Santer'in yönetimi altındaki Avrupa Komisyonu, çeşitli yolsuzluk iddiaları ile gündeme gelmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde Fransız Komiser Edith Cresson'un kayırmacılığa adı karıştığını, İspanyol Komiser Manuel Marin'in ise dosyasında eksik mali kaynak olduğunu tespit etmişlerdir. Komisyon Başkanı bu iki ismin görevlerinden istifa etmelerini istemiş fakat bu istek gerçekleşmediği için Komisyon toplu bir biçimde istifa etmek durumunda kalmıştır (Bauer 2008b'den aktaran Kanol, 2016: 179).

3.6.2000'li Yıllar

Avrupa Birliği'nin 1990 yılında yaşamış olduğu hem ekonomik hem de siyasi krizler Birliğe olan güveni sorgular hale getirmiştir ve vatandaşlar bu durumların meydana getirmiş oldukları hoşnutsuzlukları Avrupa Birliği şüpheci bir görüş benimseyen partilere oy vererek göstermiştir. Avrupa Birliği'nin Maastricht Antlaşması ile getirmiş olduğu "AB Vatandaşlığı" kavramı ise yaşanan bu gelişmelerden dolayı istediği etkiyi sağlamakta zorluk yaşamıştır.

İrlanda, Avrupa Birliği'nin hazırlamış olduğu Nice Antlaşmasını 7 Haziran 2001 tarihinde referanduma sunmuş ve hükümetin "evet" kampanyalarına rağmen halkın %54'ü Nice Antlaşmasını reddetmiştir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2007). AB genişlemesinin İrlanda'nın AB'de nüfuz kaybına ilişkin çekincesi ve AB'nin askeri planlarının İrlanda'nın geleneksel tarafsızlığını tehdit edebileceği endişesi hayır oyunun çıkmasının en büyük sebepleri arasında yer almıştır (Kellermann, 2001: 2). 2002 yılında İrlanda'da yapılan ikinci referandumda ise Nice Antlaşmasına halkın %63'ü evet, %37'si ise hayır demiştir (Hürriyet). Böylece antlaşmada yaşanan kriz çözülmüş ve antlaşma 2003 yılında yürürlüğe girmiştir.

Hiç şüphesiz ki 2000'li yıllarda Avrupa Birliği'nin karşılaştığı en önemli krizlerden biri Anayasal Antlaşma'nın yürürlüğe girmeme meselesidir. Anayasal Antlaşma'nın yürürlüğe girmesi için imzalanmasından itibaren iki sene içinde kabul edilmesi tasarlanmıştır. Avrupa Birliği üyesi 10 ülke ise Anayasal Antlaşma'nı referanduma sunmuşlar, bazı üye ülkeler ise Anayasayı, parlamentolarında onaylatmışlardır fakat 2005 yılının Mayıs ayında Fransa ve Hollanda'da yapılan referandum sonucunda Anayasal Antlaşma, Fransa'da %55, Hollanda'da ise %61,6 oy oranıyla reddedilmiştir. Bu durum, Avrupa Birliği'nde geniş yankı uyandırmıştır böylece bazı üye ülkeler Anayasal Antlaşma'nın onay sürecini ertelemiş veya sonlandırmışlardır (Ağır, 2010: 33).

Fransa ve Hollanda gibi Avrupa Birliği kurucu ülkelerinden "hayır" oyunun çıkması, Avrupa Birliği tarafından bu durumun "domino etkisi" ile diğer üye ülkelere sıçraması düşüncesiyle karşılanmıştır. Nitekim hayır oyları, Avrupa Birliği'nin küresel arenadaki imajını da olumsuz yönde etkilemek anlamına gelmektedir. Ayrıca Birliği ¹ tek sesli olma hedefini de sekteye uğratmıştır. Fransa'nın hayır oyunu verme nedenleri arasında "Anayasanın *fazla neo-liberal bir sistem öngörmesi, Brüksel'e daha fazla yetki verilmesi, AB'nin geleceği konusundaki endişeler, Fransa'nın genişleyen Birlik içerisinde nüfusunu kaybetme kaygısı, savunma alanında AB'yi NATO'ya dolaylı olarak da ABD'ye bağımlı ² olması ve Türkiye'nin Birliğe olası üyeliği...*" yer almaktadır. Hollanda'nın hayır oyu vermesinde "... *Brüksel'deki siyasi elitlere duyulan öfke, derinlerdeki İslam karşıtlığı ve Türkiye'nin üyeliğine karşıtlık*" gibi nedenler etkindir (Erhan ve Akdemir, 2008: 35). 2006 yılında Avrupa Birliği'nin dönem başkanlığını yürüten Avusturya, Anayasal Antlaşma ile ilgili yapılan tartışmaları tekrardan gündeme taşımış, Almanya Başbakanı Angela Merkel ve Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, Anayasal Antlaşma üzerinde revizyon yapılması önerisinde bulunmuş ancak bu fikir Hollanda ve Polonya tarafından olumsuz şekilde karşılanmıştır (Karluk, 2007: 229). Sonuç itibarıyla Anayasal Antlaşma yürürlüğe girmemiştir.

Anayasal Antlaşma'nın yürürlüğe girmemesinin yaratmış olduğu gergin ortam Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle farklı bir boyuta geçmiştir. Ancak Lizbon Antlaşmasının onay sürecinde de birtakım gerginlikler baş göstermiştir. 12 Haziran 2008 tarihinde İrlanda'da gerçekleşen referandum sonucunda Lizbon

Antlaşması %53,7 hayır oyu ile reddedilmiştir. Bu, Avrupa Birliği için ciddi boyutta bir kriz teşkil etmiştir çünkü İrlanda'da yapılan referandum öncesine kadar antlaşmayı 18 AB üyesi devlet onaylamıştır. 11-12 Aralık 2008 tarihinde Brüksel'de meydana gelen Avrupa Birliği Konseyi'nde İrlanda'nın Lizbon Antlaşması'nı kabul etmesi karşılığında vergi, eğitim, aile gibi konularda birtakım uzlaşma sağlanmıştır. Bunun sonucunda 2 Ekim 2009 tarihinde İrlanda'da gerçekleşen ikinci referandum sonucunda %67,1 evet oyu çıkararak antlaşma onaylanmıştır (Karlık, 2014: 277). Bu durum, Avrupa Birliği içerisinde hala şüpheli bir yaklaşımın olduğunu göstermektedir.

2000'li yıllarda Avrupa Birliği, daha çok siyasi nitelikli krizler yaşamış olsa da tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz, Avrupa'yı da derinden etkilemiştir. 26. Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde çok çeşitli görüş farklılıklarının oluşmasına sebep olmuştur. 2007 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ekonomik krizin 2008 yılında Avro bölgesine sıçramasıyla birlikte Avrupa Birliği'nde "Avro Krizi" olarak adlandırılan ekonomik kriz baş göstermiştir. Yunanistan'da ortaya çıkan ve kısa zaman içinde Portekiz, İtalya, İspanya'da etkisini gösteren bu kriz, Birlik üyeleri arasında "suçlama yarışına" sebep olmuştur. Böylece temelde iki farklı görüş oluşmuştur. Bu görüşlerden biri "çevre grubu" olarak adlandırılan çok fazla borcu olan ülkelerin oluşturduğu grup, bir diğeri ise "merkez grubu" olarak adlandırılan ekonomik yapılarını dinamik halde koruyabilen ülkelerin oluşturduğu gruptur. Merkez grubunda yer alan Almanya, Avusturya, Fransa ve Belçika gibi ülkeler çevre grubunda yer alan Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya gibi ülkelerin sorumluluklarını yerine getirmemekten dolayı böyle bir krizle karşı karşıya kaldıklarını belirtmiş, buna karşın çevre grubu ise Avrupa Birliği'nin dayanışma yanlısı olmadığından şikayetçi olmuştur (Öniş ve Kutlay, 2012: 4-5). Hatta İtalya içerisinde bile İtalya'nın kuzey bölgesi ile güney bölgesi arasında birtakım tartışmalar yaşanmış ve Kuzey İtalya, Güney İtalya'nın ekonomik sorumluluğunu almak istemediğini belirtmiştir. Avro Krizi, Avrupa Birliği'nin yoğun mücadele ettiği ve üye ülkeler arasında görüş farklılıklarının derinleştiği bir kriz olmuştur.

Avrupa Birliği'nin 2000'li yıllarda karşılaştığı en önemli krizlerden bir diğeri de mülteci krizi olmuştur. Avrupa'ya yakın ülkelere meydana gelen iç savaşlar, rejimlerin çöküşü, Afrika'dan gelen mülteciler gibi meseleler nedeni ile pek çok kişinin Avrupa Birliği sınırlarına yönelmesine sebep olmuştur. Avrupa'yı derinden etkileyen mülteci dalgası, Avrupa Birliği'nin bu sorunla yüzleşme konusunda başarılı olmadığını ortaya çıkarmış ve bu durum siyasi bir krize neden olmuştur. Bu krize karşı çözüm senaryolarının iyi düzeyde planlanmaması, politikaların birçok üye ülkenin çıkarlarıyla çelişmesi Avrupa Birliği kurumlarının otoritesinin sorgulanmasına sebep olmuştur (Maldini ve Takahashi, 2017: 55-56).

Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler tarih boyunca diğer üye ülkelerden biraz daha farklı bir şekilde seyr etmiştir. Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'nin resmi para birimi olan Avro'ya geçişi reddetmiş ve Schengen vize sistemine dahil olmamayı tercih etmiştir. Bütün bu durumlar ışığında Lizbon Antlaşması ile üye ülkelerin Birlikten çıkma hakkının doğması sonucu Birleşik Krallık'ın Birlikten ayrılmayı tercih etmesi şartırtıcı olmamıştır. Avro Birliği, Birleşik Krallık'ın Birlikten çıkışını önlemek amacıyla birtakım girişimlerde bulunsa da 23 Haziran 2016 tarihinde yapılan referandum sonucunda halkın %51,9'u Avrupa Birliği'nden ayrılmayı, %48,1'i ise Avrupa Birliği'nde kalmayı tercih etmiştir. İki yılı aşan müzakereler 21 Ocak 2020 tarihinde Birleşik Krallık, 31 Ocak 2020 tarihinde Avrupa Birliği'nden ayrılmıştır (Beşgül, 2021: 188). Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması, Avrupa Birliği'ni diğer üye ülkeleri cesaretlendirip Birlikten çıkmaları ihtimali karşısında endişelendirmektedir.

Avrupa Birliği 2000'li yıllardan itibaren pek çok üye ülkesinde gerçekleşen terör saldırılarıyla karşı karşıya olmuştur. 11 Mart 2004 tarihinde İspanya'nın Madrid şehrinde 3 ayrı tren bombalı saldırı gerçekleştirilmiştir. 7 Temmuz 2005 tarihinde İngiltere'nin başkenti Londra'da intihar saldırısı gerçekleşmiştir. 2015 yılında 9 Ocak ve 13 Kasım tarihlerinde Fransa'nın başkenti Paris'te çeşitli saldırılar meydana gelmiş ve bu tarihlerde gerçekleşen silahlı ve bombalı saldırılarda pek çok kişi yaşamını yitirmiştir. 2016 yılında ise 3. Avrupa'nın önemli şehirlerinden Brüksel, Berlin ve Nice'deki saldırılarda pek çok kişi yaşamını yitirmiştir. 22 Mart 2015 tarihinde Belçika'nın başkenti Brüksel'de metro ve havalimanında intihar saldırıları gerçekleşmiştir. 14 Temmuz 2016 tarihinde Fransa'nın Nice şehrinde meydana gelen kamyonlu saldırıda 84 kişi yaşamını yitirmiştir. 19 Aralık 2016 tarihinde ise Almanya'nın başkenti Berlin'de kurulan Noel pazarı alanına tırla yapılan saldırı sonucu 13 kişi yaşamını yitirmiştir. 2017 yılında İngiltere ve İspanya terör saldırısına maruz kalan ülkeler olmuştur. 22 Mayıs 2017 yılında İngiltere'nin Manchester şehrinde meydana gelen bir konser

3 sırasında patlayıcı ile saldırı düzenlenmiştir. 17 Ağustos 2017 yılında ise İspanya'nın Barcelona şehrinde bir minibüsün şehrin ortasında pek çok insanın ezilerek yaşamını yitirmesine yol açmıştır (Anadolu Ajansı, 2017).

Avrupa Birliği ve Rusya arasındaki ilişkiler özellikle enerji politikaları kapsamında şekillenmektedir. Özellikle Avrupa Birliği'nin doğal gaz konusunda Rusya'ya bağımlı olması Birlik ve Rusya arasında zaman zaman gerilime sebep olma 5 dir. 2006 yılının başında yaşanan doğal gaz krizi 2009 yılında tekrar gündeme gelmiştir. Söz konusu krizde Ukrayna'nın Rusya'nın doğal gaz için belirtmiş olduğu fiyatı ödemek 5 ememesi ve Ukrayna'nın geçmişteki borçlarını ödeyememe durumu her iki ülkeyi karşı karşıya getirmiş ve Rusya 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren Ukrayna'ya gönderdiği doğal gazı kesmiştir (Tasam, 2009).

Benzer bir durum 2022 yılında da devam etmektedir. Rusya'nın Avrupa'ya gaz tedarik etmiş olduğu Kuzey Akım 1'in gaz iletimini durdurması neticesinde gaz fiyatı 23 artmaya başlamıştır. Bu artışın %30 oranından fazla olması ise Avrupa Birliği'ni harekete geçirmiştir. Avrupa Birliği Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen 11 sosyal medyada yapmış olduğu açıklamada Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin için "Putin, arzu keserek ve enerji piyasalarımızı manipüle ederek enerjiyi bir silah olarak kullanıyor" şeklinde ifade etmiştir (BBC, 2022). Zaman zaman yaşanan bu krizlere karşı Avrupa Birliği alternatif olabilecek yeni enerji kaynaklarına yönelik çalışmalarını sürdürerek Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltmayı hedeflemektedir.

13 2019 yılında başlayan ve bütün 14 yayı etkisi altına alan Covid-19 salgınında Avrupa Birliği Covid-19 krizine anında müdahale edememiştir. Örneğin İtalya'nın Avrupa Sivil Koruma Mekanizması'ndan istemiş olduğu maske için mekanizmadan hemen bir karşılık gelmemiştir. Bazı ülkeler sınırlarını kapatan bir strateji izlerken Slovenya ve Avusturya gibi bazı ülkeler ise ilk başta sınırlarının güvenliklerini arttırma yönünde bir yaklaşım sergilemiştir (Aydın ve Açıkmeşe, 2020). Covid-19, Avrupa Birliği'nin tek sesli olamadığını göstermiştir. Avrupa Birliği'nin sınırlarının kapatılması, Schengen ve Tek Pazar'ın işlevselliğini yitirmesi bunlara örnek olarak gösterilebilir. Avrupa Birliği üye ülkeleri içinde de farklı görüşler hakim olmuştur. Örneğin AB'nin güney ülkeleri Covid-19'un ortaya çıkarmış olduğu olumsuz sonuçların yükümlülüğünün tüm AB üyeleri tarafından sahiplenilmesini isterken, Almanya ve Hollanda gibi ülkeler ise bu durumu üye ülkelerin kendi sorumlulukları doğrultusunda ele alınmasını tercih etmektedir (Pietzcker, 2020: 21-24).

Avrupa Birliği'nin Covid-19 krizinde başarısız olmasının temel sebeplerinden biri sağlık sektörünün Avrupa Birliği'nin yetki devrinin kapsamında olmamasıdır. Üye ülkeler, pek çok alanda yetkilerinin bir kısmını Avrupa Birliği kurumlarına devretmektedir. Ancak sağlık sektöründe böyle bir devretme yapılmamıştır. Dolayısıyla sağlık sektörü konusu üye ülkelerin kendi sorumluluğu altındadır (Ülger, 2020: 69). Bu sebepten dolayı bu durum, üye ülkeleri kendi başlarının çaresini aramaya yöneltmiştir.

Avrupa Komisyonu, Covid-19'un İtalya'da ilk defa ölümlere sebep olmasından yaklaşık 3 hafta sonra önlem önerilerini belirtmiştir. Dolayısıyla bu durumdan da anlaşılacağı üzere Avrupa Birliği, Covid-19 krizine karşı hazırlıksız yakalanmıştır. Sadece Avrupa Birliği değil, AB'ye üye olan ülkelerin de krize hazırlıksız yakalandığı görülmektedir. İtalya, İspanya gibi Güney Avrupa ülkeleri, Kuzey Avrupa ülkelerine göre Covid-19'dan çok daha fazla etkilenmiştir. Bu durum, Avrupa Birliği üye ülkeleri arasındaki farklılıkları daha da belirginleşmiştir (Nas, 26 Nisan 2020).

Covid-19'un ilk zamanlarında Fransa ve İngiltere, tıbbi malzemelerin ihracatı ile ilgili yasaklama getirmiş, İspanya ve İtalya'nın salgın konusunda yapmış olduğu yardım çağrılarına hızlı bir şekilde yanıt verilmemiş ve bu ülkelere destek AB dışı ülkelerden gelmiştir. Bunun sonucunda bazı ülkelerde Avrupa Birliği aleyhine açıklamalar yapılmış hatta İtalya'da Avrupa Birliği bayrağı yakılmıştır (Ülger, 2020: 68). 17 Mart 2020 tarihinde Avrupa Birliği tarafından bir açıklama ile Schengen sınırlarını 30 günlük bir süre kapatma kararı aldığını belirtmesine karşılık Polonya, Çekya, İspanya, Macaristan, Almanya, Litvanya gibi bazı üye ülkeler 17 Mart 2020 tarihinden önce sınırlarını kapatmıştır (Akdoğan, Atalı, Say, Gür, 2020: 40-41). Bütün bu gelişmeler Avrupa Birliği üye ülkelerinin Covid-19 krizine karşı kendi uygulamalarına göre hareket ettiğini göstermektedir.

İtalya, "korona tahvilleri" adı verilen bonoların piyasada yer alması ve ortak borçlanma yolu ile üye ülkelerde meydana gelecek bir ekonomik krizin topyekûn aşılması yönünde bir öneride bulunmuş ancak bu öneri Avrupa Birliği ülkelerini kendi aralarında bölünmesine yol açmış Almanya, Hollanda ve Kuzey Avrupa ülkeleri bu

öneriye olumlu bakmamış ve AB içinde görüş ayrılıkları meydana gelmiştir (Yılmaz, 2020: 256). Aslında bu durum bir nevi krizin içinde yeni bir kriz ortamına sebep olmuştur.

Covid-19 pandemisinde Avrupa Birliği'nin ekonomik önlemler konusunda hızlı bir biçimde hareket becerisinin olmadığı gözlenmiştir. Ancak burada üye ülkelere de büyük görevler düşmektedir. Çünkü AB Antlaşmaları; çevre, eğitim, istihdam gibi pek çok alanda norm ve değerler sunmuştur. Dolayısıyla üye devletler bu norm ve değerleri zamanında uygulamış olsaydı Covid-19 krizinde daha başarılı olma ihtimali olabilmekteydi (Budak, 2020: 21-22).

Avrupa Birliği'nde bugüne kadar pek çok alanda çeşitli krizler meydana gelmiştir. Avrupa Birliği krizlerin yönetiminde başarılı olsa da olmasa da bir şekilde ders çıkartarak ortak politikalarını güçlendirmiştir. Covid-19 krizinden başarılı bir şekilde sonuç almak için Avrupa Birliği içindeki dayanışmanın geliştirilmesi, güç durumda olan üye ülkelere destek sağlanması, mali yardımların koordine edilmesi, sağlık ekipmanlarına ulaşımın sağlanması gereklidir (Nas, 27 Mart 2020).

4. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KRİZ SİSTEMİ

Avrupa güvenliğinin kapsamı gıda güvenliğinden, askeri alana kadar geniş yelpazede değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu konularla ilgili meydana gelen bir krizde, kriz yönetiminin koordinasyonunda liderliğin kimin üstleneceği önemli bir mesele haline gelmiştir. Örneğin gıda ile ilgili krizle ilgili Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA) kurulmuştur. Bu kurum Avrupa Komisyonu'nun Birlik içindeki gıda risklerini yönetmesine izin vermek için bilimsel verilerin toplanması ve analizinin yapılmasında aktif bir rol oynamaktadır. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi, mevcut gıda riskleri hakkında tavsiyeler yayımlamaktadır. Bu tavsiyeler, Avrupa Birliği'nin mevzuatları, kuralları ve politika oluşturma ile ilgili bilgi vermekte böylece tüketicilerin gıda zincirindeki risklerinden korunmasına yardımcı olmaktadır (Ekengren ve Gioenleer, 2006, 83).

Güvenlik ve savunma politikaları, Avrupa Birliği üye ülkelerinin en hassas konularından biri olmuştur. Avrupa Birliği ortak bir hukuk, para birimi, Gümrük Birliği yaratmış olsa da güvenlik konusunda üye ülkeler yetkilerini Avrupa Birliği'ne devretmekten imtina göstermiştir. Dolayısıyla özellikle savaş, askeri, güvenlik, ordu gibi meselelerde Birlik üyelerinin tek sesli olmaları zorlaşmakta ya da tek sesli olmaları zaman almaktadır. Bu sebepten dolayı Avrupa Birliği'nin krize müdahalesinde gecikmelere neden olabilmektedir.

Avrupa Birliği'nin önde gelen hedeflerinden biri hukukun üstünlüğüne dayanan, güvenli ve istikrarlı bir uluslararası düzen sağlamaktır. Bunun için Avrupa Birliği, askeri ve sivil kriz yönetimi uygulamalarına yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca dünya genelinde faaliyet gösteren 139 delegasyon ve ofis aracılığıyla Avrupa Birliği, krizleri yakından takip ederek dış politikasını buna göre şekillendirmektedir. Avrupa Birliği, yumuşak güç kullanmayı tercih eden bir örgüttür. Dolayısıyla kriz ve sorunların çözümünü genellikle diplomasi, eğitim, barış yanlısı politikalarla çözmeyi tercih etmektedir. Avrupa Birliği ekonomik araçlar vasıtasıyla da yumuşak gücünü kullanmaktadır. Ekonomik araçlar, bir yandan fon şeklindeki mali yardımlar içerirken, diğer yandan ekonomik yaptırımları içermektedir (Strbac ve Milosavljevic, 2021: 48-50).

20
Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi (European External Action Service-EEAS) Kriz Müdahale ve Operasyonel Koordinasyon Birimi (Crisis Response&Operational Coordination Department) Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi Kriz Müdahale Sisteminin (Crisis Response System-CRS) etkinleştirilmesinden sorumludur. Kriz Müdahale Sistemi, Avrupa Birliği delegasyonlarını veya Avrupa Birliği dışında meydana gelen Avrupa Birliği güvenliğini ve çıkarlarını etkileyebilecek krizleri kapsamaktadır. Kriz Müdahale Sistemi, kapsamlı bir şekilde Avrupa Birliği kriz müdahalesi sağlamak yönünde çalışmalar yapmaktadır. Bu sistem özellikle güvenlik, siyasi, diplomatik, uzay gibi pek çok alanda krize yönelik müdahaleye katkıda bulunmaktadır. Kriz Müdahale Sistemi 3 bölümden oluşmaktadır (European Union External Action, 2021).

- **Kriz Müdahale Planlaması ve Operasyonları:**

Krizle ilgili faaliyetlerin genel planlaması, organizasyonu ve koordinasyonunu sağlamaktadır. Ayrıca AB Yüksek Temsilcisine, özellikle kriz yönetimi ve müdahale alanında AB'nin dış eyleminin tutarlılığını ve koordinasyonunu sağlama konusunda yardımcı olmak, kriz bölgelerinde belirli görevler üstlenmek, AB kriz platformunun çalışmalarını koordine etmek, Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi'nin potansiyel ve ortaya çıkan krizlere kısa sürede yanıt vermesini sağlamak için dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmek gibi görevleri de bulunmaktadır (European Union External Action, 2021).

- **Avrupa Birliği Durum Odası:**

Krizlerle ilgili tüm bilgiler için ilk temas noktasıdır. Dünya çapındaki olayları 7/24 izlemek ve raporlamak, AB ile ilgili konulara ve meselelere odaklanmak, büyük, karmaşık disiplinler arası krizde siyasi koordinasyonu ve karar vermeyi desteklemek için AB Entegre Siyasi Kriz Müdahale (the Integrated Political Crisis Response-IPRC) düzenlenmesinde önemli rol oynamak gibi görevleri bulunmaktadır. Ayrıca AB üye ülkelerinin ulusal kriz müdahale ve kriz koordinasyon merkezleriyle olan ilişkilerini yönetmekte ve geliştirmektedir. BM Barışı Koruma Operasyonları Departmanı (UN DPKO), Arap Devletleri Ligi, Afrika Birliği ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği gibi bölgesel ve uluslararası kuruluşların kriz merkezleriyle düzenli bir şekilde temas kurmaktadır (European Union External Action, 2021).

- **Konsolosluk Kriz Yönetimi**

Konsolosluk kriz yönetimi departmanının iki önemli görevi bulunmaktadır. Bunlar; AB genelinde konsolosluk politikalarını ve kriz durumlarında eylemleri koordine etmede yardımcı olmaktır. Aslında konsolosluk işleri için üye ülkelerin AB'nin yardımına ihtiyacı bulunmamaktadır çünkü konsolosluk işleri ulusal sorumluluk kapsamında değerlendirilmektedir. Ancak AB vatandaşlarının hepsi AB dışı ülkelerin tümünde temsil edilmemektedir. AB üye ülkelerinin konsolosluklarının tümü sadece Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Çin'de bulunmaktadır (Strbac ve Milosavljevic, 2021: 52).

Kriz Müdahale Planlaması ve Operasyonları, Avrupa Birliği Durum Odası ve Konsolosluk Kriz Yönetimi mekanizmaları dışında Başkanlığını Yüksek Temsilci, Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi Genel İcra Kurulu Başkanı veya Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi Kriz Müdahaleden Sorumlu İdari Müdür tarafından yürütülen Kriz Platformu, krizi yönetmek için Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi ve Komisyon'a siyasi ve/veya stratejik rehberlik yapmaktadır (European Union External Action, 2021).

5. SONUÇ

Krizler, hem kısa vadeli ve geçici olabileceği gibi hem de uzun vadeli ve ne zaman sona ereceği öngörülemeyen şekilde tezahür edebilir. Krizler, geçmiş dönemlerde olduğu gibi günümüzde de önem arz etmekte olup, fırsat ve tehditleri içinde barındırmaktadır.

1951 yılında temelleri atılan Avrupa Birliği'nin günümüze kadar olan süreç içerisinde gerek üçüncü ülkeler gerekse Avrupa Birliği'nden kaynaklı krizler yaşandığı görülmektedir. Aslında önceki yıllarda Avrupa Birliği'nin kriz kavramı daha çok askeri ve savunma odaklı bir gelişim sürdürürken 2010'lu yıllardan itibaren Avrupa Birliği, bir kriz mekanizması geliştirmiş ve politikalarını bu doğrultuda şekillendirmiştir. Ancak bu durum, Avrupa Birliği'nin tek sesli olmasında yeterli düzeyde başarı gösterememiştir. Buna verilebilecek en yerinde örnek ise 2010'un sonlarına doğru yaşanan mülteci krizi ve Covid-19 krizi gösterilebilir. Özellikle yaşanan bu iki kriz ve ardından **Brexit süreci ile Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması** Birliğin sonu geliyor mu düşüncesinin tekrardan canlanmasına sebep olmuştur.

Avrupa Birliği'nde 1950'li yıllarda savunma kaynaklı yaşanan kriz, 1960'larda siyasi, 1970'li yıllarda ekonomik, 1980'li yıllarda siyasi boyutlu gerçekleşmiştir. 1990'lı yıllarda ise Avrupa Birliği'nin anlaşması olan Maastricht Antlaşması, ilk kez bir üye ülke tarafından reddedilmiş ve Avrupa Birliği'nin bundan sonra yapmış olduğu Nice, Anayasal ve Lizbon Antlaşmaları da Avrupa Birliği'nin bazı üye devletleri tarafından reddedilmiştir. 1990'lı yıllar aynı zamanda yeni bir dünya düzenine bir diğer ifade ile Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla çift kutuplu düzenden tek kutuplu düzene geçilmesi ile Avrupa Birliği de bu durumdan

etkilenmiştir. 1990'lar Avrupası sadece siyasi anlamda değil; askeri, ekonomik ve gıda alanlarında da birtakım krizlerle karşılaşmıştır. 2000'li yıllarda ise 1990'lı yıllarda ortaya çıkan krizler neticesinde vatandaşların Avrupa Birliği'ne olan şüpheli yaklaşımının arttığı görülmekte bunun somut çıktısı ise Avrupa Birliği şüpheli olan partilere verilen oylardan anlaşılmaktadır. 2000'li yıllarda Avrupa Birliği'nin antlaşması olan Anayasal Antlaşması'nın Birliğin kurucu iki ülkesi tarafından reddedilmesi sonucu Avrupa Birliği içerisinde büyük bir kriz yaşanmış, bunun üzerine Avro Krizi'nin de patlak vermesiyle Avrupa Birliği'nin zor bir dönem geçirmesine sebep olmuştur. Avrupa Birliği kurumlarının yeterince şeffaf olmaması konusunda eleştirilmesi ile Lizbon Antlaşması ile kurumların daha şeffaf ⁶le dönüşmesi amaçlanmıştır. 2000'li yıllarda Avrupa içerisinde krize neden olabilecek diğer olaylar ise Brexit süreci ile Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması, mülteci krizi gibi siyasi odaklı gelişmeler olmuştur. Yine bu dönemde Avrupa'nın çeşitli şehirlerine yapılan terör saldırıları da Birliği olumsuz yönde etkilemiştir. Son yıllarda Rusya ile Avrupa Birliği arasında yaşanan gelişmeler doğal gaz tedarik ⁷ sürecini etkilediği için bu durum Avrupa Birliği'ni yeni enerji kaynakları bulma çalışmalarına yöneltmiştir. Son olarak tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 krizi, Avrupa Birliği'nin bu krizi yönetebilme konusunda geç kaldığını göstermekle birlikte Avrupa Birliği'ne olan güvenin sorgulanmasını bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Sonuç itibarıyla; Avrupa Birliği'nin yaşamış olduğu krizler 1950,1960,1970, 1980 ve 1990'lı yıllarda Birliğin kendi iç dinamikleri ile ilgili ortaya çıkan krizlerken 2000'li yıllarda gerek Amerika Birleşik Devletleri'nden Avrupa'ya sıçrayan Avro Krizi, gerek terör saldırıları, gerek mülteci krizi ve Covid-19 ile kendi iç dinamikleri dışında olan bazı dış faktörlerin Avrupa Birliği içinde krize neden olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği'nin genel olarak krizlerden ders çıkardığı ve bu çıkarmış olduğu derslerden ortak bir politika yapma gayreti içinde olması Avrupa Birliği'nin en önemli unsurlarından biri olmuştur.

6%

SIMILARITY INDEX

PRIMARY SOURCES

1	e.ogren-sen.com Internet	72 words — 1%
2	dergipark.org.tr Internet	37 words — 1%
3	www.gaziakademikbakis.com Internet	24 words — < 1%
4	sikayetyonetimi.blogspot.com Internet	21 words — < 1%
5	erdemparlak.wordpress.com Internet	19 words — < 1%
6	www.gaziantepsabah.com Internet	18 words — < 1%
7	docplayer.biz.tr Internet	17 words — < 1%
8	Kasapoglu, Cihangir. "Kriz iletisiminde reklamin kullanimi Ve 2006 yili kus Gribi Krizi ornegi", Marmara Universitesi (Turkey), 2021 ProQuest	14 words — < 1%
9	Okday, Vildan safak. "Hiristiyan Cogrfyasinda Islamofobi", Necmettin Erbakan University	11 words — < 1%

-
- 10 ZERENLER, Muammer. "Kriz Dönemlerinde Üretim Süreci Esnekliğinin İşletme Performansına Etkileri", Selçuk Üniversitesi, 2003.
Publications 11 words — < 1 %
-
- 11 turkrus.com
Internet 11 words — < 1 %
-
- 12 www.polimniaprofessionini.com
Internet 11 words — < 1 %
-
- 13 www.scilit.net
Internet 11 words — < 1 %
-
- 14 www.uikpanorama.com
Internet 11 words — < 1 %
-
- 15 issuu.com
Internet 10 words — < 1 %
-
- 16 sendika.org
Internet 10 words — < 1 %
-
- 17 www.lojiport.com
Internet 10 words — < 1 %
-
- 18 www.researchgate.net
Internet 10 words — < 1 %
-
- 19 Bahtiyar, Kadri. "Almanya ve Polonya Tarihsel ve Guncel iliskisi Baglaminda Avrupa Birligi Sisteminin Denge ve Denetim Mekanizmasi iLe Mesruiyet Saglama Yeteneginin iNcelenmesi", Bursa Uludag University (Turkey), 2021
ProQuest 9 words — < 1 %

20	acikbilim.yok.gov.tr Internet	9 words — < 1 %
21	tr.unionpedia.org Internet	9 words — < 1 %
22	www.channelistanbultv.com Internet	9 words — < 1 %
23	www.mynet.com Internet	9 words — < 1 %
24	BOZKURT, Eda. "SON GELİŞMELER IŞIĞINDA TÜRKİYE'DE AVRUPA BİRLİĞİ ALGISI", Atatürk Üniversitesi, 2018. Publications	8 words — < 1 %
25	Huseynova, Gunay. "Bankacılık sektorunde kriz yönetimi ve turkiye uygulaması.", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021 ProQuest	8 words — < 1 %
26	alternatifim.org Internet	8 words — < 1 %
27	fr.scribd.com Internet	8 words — < 1 %
28	polen.itu.edu.tr Internet	8 words — < 1 %
29	tdid.ege.edu.tr Internet	8 words — < 1 %

EXCLUDE QUOTES OFF
EXCLUDE BIBLIOGRAPHY ON

EXCLUDE SOURCES < 5 WORDS
EXCLUDE MATCHES OFF